

Wijzigingsregeling versie doorlopende tekst, ten behoeve van de leesbaarheid

Artikel 1. Begripsbepalingen

1. In deze regeling wordt verstaan onder:

bouwbedrijf: bedrijf dat in een handelsregister van een lidstaat van de Europese Unie of een van de overige staten die partij zijn bij de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, is ingeschreven in de sectie bouwnijverheid of een vergelijkbare sectie;

college: college van burgemeester en wethouders;

doe-het-zelf maatregel: maatregel als bedoeld in artikel 2, tweede lid, die door een ander wordt uitgevoerd dan door een bouwbedrijf;

energielabel: een energielabel als bedoeld in ~~artikel 1.1, eerste lid, van het Besluit energieprestatie gebouwen~~ bijlage I bij artikel 1 van het Besluit bouwwerken leefomgeving;

energiezuinige ventilatiemaatregelen: het voor de eerste keer aanleggen van een systeem voor een CO₂-gestuurde ventilatie of het voor de eerste keer aanleggen van een systeem voor balansventilatie met warmteterugwinning met een rendement van ten minste 90%;

gemengde vereniging: vereniging van eigenaars, woonvereniging of wooncoöperatie ten behoeve van gebouwen waarin zich ten minste één woning van een eigenaar-bewoner bevindt;

isolatieprogramma: isolatieprogramma als bedoeld in artikel 2, eerste lid;

minister: ~~Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening~~;

~~*slecht geïsoleerde woning*: een woning met een energielabelklasse D, E, F, G of een met die labelklassen vergelijkbare energetische staat, waaronder wordt verstaan een woning waarin ten minste twee van de volgende bestaande bouwdelen niet of slecht geïsoleerd zijn:~~

~~a. de vloer en de bodem;~~

~~b. de gevel, waaronder de spouwmuur;~~

~~c. het dak en de zoldervloer en vlieringvloer;~~

~~d. de ramen;~~

slecht geïsoleerde woning: een woning:

a. van een eigenaar-bewoner met een energielabelklasse D, E, F, G of een met die labelklassen vergelijkbare energetische staat, waaronder wordt verstaan een woning waarin ten minste twee van de volgende bestaande bouwdelen niet of slecht geïsoleerd zijn:

1°. de vloer en de bodem;

2°. de gevel, waaronder de spouwmuur;

3°. het dak en de zoldervloer en vlieringvloer;

4°. de ramen, panelen in kozijnen en deuren;

b. in een gebouw waarvoor een gemengde vereniging bestaat en waarin ten minste twee van de volgende bestaande bouwdelen van het gebouw niet of slecht geïsoleerd zijn:

1°. de vloer en de bodem;

2°. de gevel, waaronder de spouwmuur;

3°. het dak en de zoldervloer en vlieringvloer;

4°. de ramen, panelen in kozijnen en deuren,

en waarbij de woning fysiek grenst aan het bouwdeel van het gebouw waaraan ten minste één van de voorgenomen energiebesparende isolatiemaatregelen als bedoeld in artikel 2, tweede lid, worden getroffen; of

c. waaraan reeds energiebesparende isolatiemaatregelen als bedoeld in artikel 2, tweede lid, zijn getroffen op basis van deze regeling en die voorafgaand aan het treffen van de eerste maatregelen die met behulp van een specifieke uitkering op basis van deze regeling zijn getroffen kwalificeerde als slecht geïsoleerde woning als bedoeld onder a of b;

vereniging van eigenaars: vereniging van de eigenaars als bedoeld in artikel 112, eerste lid, onderdeel e, van Boek 5 van het Burgerlijk Wetboek;

woning: woongelegenheden als bedoeld in artikel 1, eerste lid, van de Woningwet, waaronder tevens wordt begrepen een appartement, en als zodanig bewoond is geweest alvorens een renovatie plaatsvindt en in de basisregistratie als bedoeld in artikel 2 van de Wet basisregistratie adressen en gebouwen met een woonfunctie is geregistreerd;

wooncoöperatie: wooncoöperatie als bedoeld in artikel 18a van de Woningwet;

woonvereniging: vereniging die eigenaar is van één of meer gebouwen en waarvan de leden het recht hebben om in een bepaalde woning die onderdeel uitmaakt van dat gebouw of die gebouwen te wonen.

2. Onder eigenaar-bewoner wordt in deze regeling verstaan een natuurlijke persoon die:
  - a. een woning in eigendom heeft waarin hij zijn hoofdverblijf heeft of direct na renovatie van deze woning zal hebben;
  - b. gerechtigde is van een bestaand appartementsrecht en in het desbetreffende appartement zijn hoofdverblijf heeft of direct na renovatie van dat appartement zal hebben;
  - c. zijn hoofdverblijf heeft of direct na renovatie van deze woning zal hebben in een woning van een wooncoöperatie en in verband daarmee lid is van die wooncoöperatie; of
  - d. op basis van zijn lidmaatschap van een woonvereniging het recht heeft om in een woning te wonen en daarin zijn hoofdverblijf heeft of direct na renovatie van deze woning zal hebben.

3. Onder appartement wordt in deze regeling verstaan:
  - a. aandeel in een gebouw waarvoor een vereniging van eigenaars is opgericht, omfattende de bevoegdheid tot het uitsluitend gebruik van een woning;
  - b. woning in een gebouw, waarvoor een wooncoöperatie is opgericht; of
  - c. woning in een gebouw van een woonvereniging.

Artikel 2. Doel en activiteiten van de specifieke uitkering

1. De minister kan op aanvraag van een college of ambtshalve een specifieke uitkering verstrekken aan de gemeente voor het uitvoeren van een isolatieprogramma dat gericht is op het

nemen van energiebesparende isolatiemaatregelen, eventueel in samenhang met energiezuinige ventilatiemaatregelen, in slecht geïsoleerde woningen van eigenaar-bewoners en slecht geïsoleerde woningen van leden van een gemengde vereniging, met een focus op woningen die bewoond zijn door huishoudens in energiearmoede of een risico daarop. Die focus wordt in ieder geval bereikt door uitvoering te geven aan de verplichting in artikel 6, eerste lid, onderdeel b.

2. Het college besteedt de specifieke uitkering aan het uitvoeren of laten uitvoeren of het subsidiëren van het uitvoeren of het laten uitvoeren van een of meer energiebesparende isolatiemaatregelen, eventueel in samenhang met energiezuinige ventilatiemaatregelen, waarbij onder energiebesparende isolatiemaatregelen wordt verstaan:

a. als het een woning van een eigenaar-bewoner betreft: energiebesparende isolatiemaatregelen als bedoeld in artikel 4.5.2, derde lid, van de Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies. In afwijking van dat artikellid worden hier tevens doe-het-zelf maatregelen onder verstaan. Op doe-het-zelf maatregelen zijn de in artikel 4.5.2, derde lid, van de Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies gestelde eisen ten aanzien van de minimaal te isoleren vierkante meters niet van toepassing; of

b. als het een woning betreft in een gebouw waarvoor een gemengde vereniging bestaat: energiebesparende isolatiemaatregelen als bedoeld in artikel 7, tweede lid, van de Subsidieregeling Verduurzaming voor Verenigingen van Eigenaars. In afwijking van dat artikellid worden hier tevens doe-het-zelf maatregelen onder verstaan. Op doe-het-zelf maatregelen zijn de in artikel 7, tweede lid, van de Subsidieregeling Verduurzaming voor Verenigingen van Eigenaars gestelde eisen ten aanzien van de minimaal te isoleren vierkante meters niet van toepassing.

3. Het college kan de specifieke uitkering tevens besteden aan:

a. het bieden van gerichte ondersteuning aan een eigenaar-bewoner of een gemengde vereniging of het daartoe inschakelen van derden met de benodigde expertise, waaronder in ieder geval kan vallen:

1°. het adviseren over de mogelijke energiebesparende isolatiemaatregelen, eventueel in samenhang met energiezuinige ventilatiemaatregelen, en de daarmee te behalen mate van energiebesparing;

2°. het begeleiden bij het doen van aanvragen op grond van subsidieregelingen en subsidieverordeningen die gericht zijn op energiebesparing;

3°. het adviseren over of bemiddelen in krediet ten behoeve van de financiering van energiebesparende isolatiemaatregelen, eventueel in samenhang met energiezuinige ventilatiemaatregelen, die de eigenaar-bewoner of gemengde vereniging wil uitvoeren of laten uitvoeren;

4°. het organiseren van straatgerichte of wijkgerichte of anderszins grootschalige verduurzamingsaanpakken en het daarbij ondersteunen van eigenaar-bewoners of gemengde verenigingen; of

b. de inzet van ambtelijke capaciteit of de inhuur van externe capaciteit ten behoeve van de uitvoering van het isolatieprogramma.

4. Energiebesparende isolatiemaatregelen, eventueel in samenhang met energiezuinige ventilatiemaatregelen, als bedoeld in het tweede lid kunnen alleen met behulp van de specifieke uitkering worden gefinancierd als ze na 31 december 2022 worden uitgevoerd.

5. De specifieke uitkering wordt niet verstrekt voor BTW verschuldigd over kosten voor de uitvoering van een isolatieprogramma voor zover het bedrag van de BTW in aanmerking komt voor compensatie op grond van de Wet op het BTW-compensatiefonds of voor zover de kosten in aanmerking komen voor aftrek op grond van de Wet op de omzetbelasting 1968.

Artikel 3. Hoogte van de specifieke uitkering

1. Een college kan gedurende het aanvraagtijdvak, bedoeld in artikel 4, eerste lid, onderdeel a, een aanvraag doen voor een specifieke uitkering van ten hoogste het voor die gemeente in de voorlaatste kolom in bijlage I opgenomen totaalbedrag dat aangevraagd kan worden.

2. Een college kan gedurende het aanvraagtijdvak, bedoeld in artikel 4, eerste lid, onderdeel b, een aanvraag doen voor een specifieke uitkering van ten hoogste het voor die gemeente in de derde kolom in bijlage III opgenomen bedrag dat uitgekeerd wordt naar rato van het aantal aangevraagde woningen. Het bedrag wordt aangevuld met het volledige bedrag dat in de vierde kolom is opgenomen, hetgeen middelen betreft die worden uitgekeerd in aanvulling op middelen uit 2022.

3. Een college kan gedurende het aanvraagtijdvak, bedoeld in artikel 4, eerste lid, onderdeel b, een aanvraag doen voor een specifieke uitkering ter hoogte van het voor die gemeente in de vijfde kolom in bijlage III opgenomen bedrag, hetgeen middelen betreft die specifiek bedoeld zijn voor doe-het-zelf maatregelen.

4. Als er gemeenten zijn waarvan het college geen aanvraag als bedoeld in het derde lid doet gedurende het aanvraagtijdvak, bedoeld in artikel 4, eerste lid, onderdeel b, worden de bij die gemeenten behorende bedragen in de vijfde kolom in bijlage III, herverdeeld over de gemeenten die wel een aanvraag als bedoeld in het derde lid hebben gedaan. De herverdeling vindt plaats naar rato van de hoogte van de bedragen die de colleges hebben aangevraagd op grond van het derde lid.

Artikel 4. De aanvraag

1. Een aanvraag voor een specifieke uitkering kan worden ingediend met ingang van:

a. 1 maart 2023 vanaf 9:00 uur tot en met 31 oktober 2023 tot 17:00 uur; en

b. 1 juli 2024 vanaf 9:00 uur tot en met 31 oktober 2024 tot 17:00 uur.

2. Een aanvraag bevat een omschrijving van het isolatieprogramma, waaronder in ieder geval wordt verstaan:

a. een omschrijving van de activiteiten, als bedoeld in artikel 2, tweede en derde lid;

b. een opgave van het aantal slecht geïsoleerde woningen waarvoor de gemeente het bedrag van de specifieke uitkering aanvraagt en ten aanzien waarvan zij energiebesparende isolatiemaatregelen als bedoeld in artikel 2, tweede lid, wil bewerkstelligen. Een woning waaraan reeds energiebesparende isolatiemaatregelen als bedoeld in artikel 2 zijn getroffen op basis van deze regeling wordt niet nogmaals opgegeven;

c. de hoogte van het bedrag van de gevraagde specifieke uitkering dat op grond van de op grond van artikel 3 bij het betreffende aanvraagtijdvak behorende bijlage bij deze regeling samenhangt met het aantal slecht geïsoleerde woningen als bedoeld in onderdeel b; ~~welk bedrag bestaat uit het aantal slecht geïsoleerde woningen als bedoeld in onderdeel b, vermenigvuldigd met € 1.460;~~

d. een omschrijving van de wijze waarop de gemeente voornemens is om voldoende woningen met een WOZ-waarde als bedoeld in artikel 6, eerste lid, onderdeel b, in het isolatieprogramma te betrekken; en

e. een opgave van het bedrag dat de gemeente op grond van een eigen inschatting aan BTW verschuldigd is over de kosten voor de uitvoering van het isolatieprogramma.

3. Op een aanvraag als bedoeld in artikel 3, derde lid, zijn onderdelen b en c van het tweede lid niet van toepassing.

~~4.~~ De minister beslist binnen acht weken na het indienen van de aanvraag over de toekenning van een specifieke uitkering. Indien de beschikking niet binnen deze termijn kan worden genomen,

deelt de minister dit aan de aanvrager mede en noemt daarbij een zo kort mogelijke termijn van ten hoogste acht aanvullende weken waarbinnen de beschikking wordt genomen.

45. Een aanvraag wordt ingediend via een formulier dat beschikbaar wordt gesteld op de website van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Artikel 4a. Ambtshalve toekenning

1. Indien het college van een gemeente een aanvraag heeft gedaan op grond van artikel 3, [eerste lid](#), wordt een specifieke uitkering aan het college verstrekt ter hoogte van het bedrag dat voor die gemeente is opgenomen in de tweede kolom van bijlage II.

2. Indien het college van een gemeente een aanvraag heeft gedaan op grond van artikel 3, [eerste lid](#), wordt aanvullend een specifieke uitkering aan het college verstrekt ter hoogte van het bedrag dat voor die gemeente is opgenomen in de derde kolom van bijlage II, naar rato van het aantal woningen waarvoor door die gemeente een aanvraag is gedaan op grond van artikel 3, [eerste lid](#).

Artikel 5. Wijze van betaling en uitkeringsbeschikking

~~1. — Indien de door het college aangevraagde specifieke uitkering ten hoogste het voor die gemeente in bijlage I in de kolom voor het kalenderjaar 2023 opgenomen bedrag betreft, wordt de specifieke uitkering in één keer uitbetaald.~~

~~2. — Indien de door het college aangevraagde specifieke uitkering een hoger bedrag betreft dan het bedrag, bedoeld in het eerste lid, doch ten hoogste de som van het voor die gemeente in bijlage I in de kolommen voor kalenderjaren 2023 en 2024 opgenomen bedragen, dan wordt de specifieke uitkering in twee keer uitbetaald, met dien verstande dat het voor die gemeente in bijlage I in de kolom voor het kalenderjaar 2023 opgenomen bedrag in 2023 wordt uitbetaald, en het restant in 2024 wordt uitbetaald.~~

~~3. — In afwijking van het in het tweede lid opgenomen betalingsritme wordt het bedrag dat is opgenomen in de derde kolom van bijlage I voor de gemeenten opgenomen in bijlage III uitbetaald in 2023.~~

~~4. — De in artikel 4a, eerste lid en tweede lid, bedoelde specifieke uitkeringen worden in één keer uitbetaald.~~

~~1. De specifieke uitkeringen, bedoeld in artikel 3, tweede en derde lid, worden in één keer uitbetaald.~~

52. De uitkeringsbeschikking vermeldt in elk geval:

- a. het totale bedrag van de uitkering;
- b. het moment van uitbetaling van de uitkering;
- c. de wijze van verantwoording over de besteding van de uitkering; en
- d. de periode waarbinnen de uitkering moet zijn besteed en de activiteiten moeten zijn afgerond.

Artikel 6. Verplichtingen

1. De gemeente die een specifieke uitkering ontvangt is verplicht om:

- a. energiebesparende isolatiemaatregelen, eventueel in samenhang met energiezuinige ventilatiemaatregelen, als bedoeld in artikel 2, tweede lid, te bewerkstelligen in het

aantal slecht geïsoleerde woningen dat de gemeente in de aanvraag heeft opgegeven op grond van artikel 4, tweede lid, onderdeel b, met dien verstande dat:

1°. bij dit criterium enkel energiebesparende isolatiemaatregelen meetellen die voldoen aan de in artikel 4.5.2, derde lid, van de Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies of artikel 7, tweede lid, van de Subsidieregeling Verduurzaming voor Verenigingen van Eigenaars gestelde eisen ten aanzien van de minimaal te isoleren vierkante meters;

2°. voor 10% van het aantal slecht geïsoleerde woningen dat de gemeente in de aanvraag heeft opgegeven de in artikel 4.5.2, derde lid, van de Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies of artikel 7, tweede lid, van de Subsidieregeling Verduurzaming voor Verenigingen van Eigenaars gestelde eisen ten aanzien van de minimaal te isoleren vierkante meters niet van toepassing zijn;

b. ervoor zorg te dragen dat ten minste 80% van de slecht geïsoleerde woningen waarbij de gemeente energiebesparende isolatiemaatregelen, eventueel in samenhang met energiezuinige ventilatiemaatregelen, als bedoeld in artikel 2, tweede lid, bewerkstelligt, een WOZ-waarde heeft die:

1°. lager is dan de gemiddelde WOZ-waarde van alle koopwoningen in de betreffende gemeente, uitgaande van de waarde die is opgenomen in de laatste kolom van bijlage I; of

2°. lager is dan € 429.300;

~~c. — ten hoogste € 4.000 per woning te besteden aan energiebesparende isolatiemaatregelen, eventueel in samenhang met energiezuinige ventilatiemaatregelen, als bedoeld in artikel 2, tweede lid, tenzij:~~

~~1°. — aan een van de eigenaar-bewoners van de woning schuldhulpverlening wordt gegeven als bedoeld in artikel 3, eerste lid, onderdeel a, van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening;~~

~~2°. — jegens een van de eigenaar-bewoners een schuldsaneringsregeling is uitgesproken als bedoeld in artikel 284, eerste lid, van de Faillissementswet; of~~

~~3°. — een van de eigenaar-bewoners van de woning bijzondere bijstand ontvangt als bedoeld in artikel 35, eerste of vierde lid, van de Participatiewet,~~

~~in welk geval er geen maximumbedrag geldt dat ten behoeve van die woning kan worden besteed; en~~

~~dc. met betrekking tot activiteiten waarvoor:~~

~~1°. op grond van artikel 3, eerste lid, een specifieke uitkering is aangevraagd en toegekend uiterlijk op 31 december 2026 af te ronden en de specifieke uitkering uiterlijk op 31 december 2026 volledig te besteden aan de activiteiten waarvoor deze is verstrekt;~~

~~2°. op grond van artikel 3, tweede of derde lid, een specifieke uitkering voor is aangevraagd en toegekend uiterlijk op 31 december 2027 af te ronden en de specifieke uitkering uiterlijk op 31 december 2027 volledig te besteden aan de activiteiten waarvoor deze is verstrekt; en~~

~~d. indien het een specifieke uitkering betreft die is aangevraagd op grond van artikel 3, derde lid, deze volledig te besteden aan doe-het-zelf maatregelen en de activiteiten, bedoeld in artikel 2, derde lid voor zover die activiteiten gericht zijn op het tot stand brengen van doe-het-zelf maatregelen;~~

2. De minister kan op gemotiveerd verzoek van het college:

a. de in het eerste lid, onderdeel d, onder 1°, genoemde termijn, driemaal met ten hoogste één jaar verlengen; of

b. de in het eerste lid, onderdeel d, onder 2°, genoemde termijn, tweemaal met ten hoogste één jaar verlengen.

indien sprake is van onvoorziene omstandigheden op grond waarvan het aannemelijk is dat de uitvoering van de activiteiten waar de specifieke uitkering voor is verstrekt niet binnen die termijn kan worden afgerond.

Artikel 7. Afwijzingsgronden

De minister wijst een aanvraag voor een specifieke uitkering gedeeltelijk af, voor zover het aangevraagde bedrag het bedrag overstijgt dat het college op grond van artikel 3 ten hoogste kan aanvragen.

Artikel 8. Informatievoorziening na uitkering

Het college van een gemeente die een specifieke uitkering ontvangt informeert de minister ieder jaar op uiterlijk 15 maart en 15 september over de voortgang van de activiteiten waarvoor de specifieke uitkering is verstrekt door een rapportage aan te leveren met gebruikmaking van een daartoe door de minister beschikbaar gesteld digitaal formulier dat is geplaatst op de website van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Artikel 9. Verantwoording, terugvordering en vaststelling

1. Het college legt verantwoording af over de besteding van de specifieke uitkering, bedoeld in artikel 2, op de wijze bepaald in artikel 17a van de Financiële-verhoudingswet.
2. Indien uit de verantwoordingsinformatie, bedoeld in artikel 17a, eerste lid, van de Financiële-verhoudingswet, blijkt dat de specifieke uitkering, bedoeld in artikel 2, niet, niet volledig of onrechtmatig is besteed, dat niet is voldaan aan de verplichtingen gesteld in artikel 6, of niet is voldaan aan de verantwoordingsplicht, bedoeld in het eerste lid, kan de uitkering ter hoogte van het niet of onrechtmatig bestede deel door de minister worden teruggevorderd. De minister doet binnen een jaar na ontvangst van de verantwoordingsinformatie, bedoeld in het eerste lid, mededeling van de terugvordering aan het college.
3. Indien niet voldaan is aan de informatieverplichting, bedoeld in artikel 8, kan de minister de specifieke uitkering geheel of gedeeltelijk terugvorderen.
4. De minister stelt de specifieke uitkering uiterlijk vast op 31 december van het jaar waarin het college, op de in het eerste lid bedoelde wijze, de eindverantwoording aan de minister heeft verstrekt.
5. Indien de uiterlijke datum voor het afronden van de activiteiten, bedoeld in artikel 6, eerste lid, onderdeel d, of de op grond van artikel 6, tweede lid, verlengde termijn, is verstreken en het college geen eindverantwoording heeft verstrekt, stelt de minister de specifieke uitkering vast aan de hand van de eerstvolgende verantwoordingsinformatie.

Artikel 10. Inwerkingtreding en vervaldatum

Deze regeling treedt in werking op 1 maart 2023 en vervalt met ingang van 1 januari 2029, met dien verstande dat deze regeling van toepassing blijft op specifieke uitkeringen die voor die datum zijn verstrekt.

[\[NB: de wijzigingsregeling treedt in werking op 1 juli 2024\]](#)

Lasten en bevelen dat deze regeling met de daarbij behorende toelichting in de Staatscourant zal worden geplaatst.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Hugo de Jonge

Bijlage A behorend bij artikel I, onderdeel I**Bijlage III bij artikel 3, tweede en derde lid, van de Regeling basisregistratie ondergrond**

Naam gemeente	Totaal aantal woningen dat aangevraagd kan worden	Bedrag dat uitgekeerd wordt naar rato van het aantal aangevraagde woningen	Middelen die worden uitgekeerd in aanvulling op middelen uit 2022	Middelen specifiek bedoeld voor DHZ
Aa en Hunze	851	€ 1.943.859	€ 41.545	€ 76.937
Aalsmeer	346	€ 673.821	€ 7.970	€ 31.308
Aalten	895	€ 2.051.412	€ 43.703	€ 80.933
Achtkarspelen	1042	€ 2.380.707	€ 50.897	€ 94.256
Alblasserdam	354	€ 695.754	€ 8.139	€ 31.974
Albrandswaard	188	€ 367.062	€ 4.324	€ 16.986
Alkmaar	1889	€ 3.866.955	€ 43.495	€ 170.859
Almelo	1716	€ 4.012.929	€ 83.808	€ 155.206
Almere	1175	€ 2.452.994	€ 27.046	€ 106.246
Alphen aan den Rijn	1385	€ 2.649.378	€ 31.879	€ 125.230
Alphen-Chaam	217	€ 765.791	€ 5.002	€ 19.650
Altena	1050	€ 2.011.138	€ 24.164	€ 94.922
Ameland	144	€ 330.187	€ 7.014	€ 12.989
Amersfoort	1245	€ 2.776.195	€ 28.657	€ 112.574
Amstelveen	523	€ 1.492.710	€ 12.039	€ 47.294
Amsterdam	3302	€ 10.075.164	€ 130.751	€ 294.424
Apeldoorn	2887	€ 5.809.975	€ 66.471	€ 261.118
Arnhem	1580	€ 4.030.225	€ 55.181	€ 142.882
Assen	1138	€ 2.269.701	€ 26.198	€ 102.915
Asten	331	€ 637.335	€ 7.631	€ 29.975
Baarle-Nassau	155	€ 354.560	€ 7.554	€ 13.988
Baarn	427	€ 892.492	€ 9.835	€ 38.635
Barendrecht	408	€ 791.108	€ 7.546	€ 29.642
Barneveld	901	€ 1.709.804	€ 16.703	€ 65.613
Beek	438	€ 1.024.922	€ 21.402	€ 39.634
Beekdaelen	1156	€ 2.648.434	€ 56.472	€ 104.581
Beesel	368	€ 840.526	€ 17.985	€ 33.306
Berg en Dal	737	€ 1.707.806	€ 35.969	€ 66.612
Bergeijk	475	€ 1.085.148	€ 23.200	€ 42.965
Bergen (L.)	424	€ 968.277	€ 20.682	€ 38.302

Bergen (NH.)	689	€ 1.390.635	€ 15.855	€ 62.282
Bergen op Zoom	1193	€ 2.347.740	€ 27.470	€ 107.911
Berkelland	1576	€ 3.425.981	€ 59.529	€ 110.243
Bernheze	582	€ 1.114.430	€ 13.396	€ 52.623
Best	486	€ 943.488	€ 11.192	€ 43.964
Beuningen	468	€ 895.962	€ 10.768	€ 42.298
Beverwijk	615	€ 1.294.955	€ 14.159	€ 55.621
Bladel	479	€ 921.482	€ 11.022	€ 47.627
Blaricum	125	€ 246.596	€ 2.883	€ 43.298
Bloemendaal	221	€ 487.593	€ 5.087	€ 11.324
Bodegraven-Reeuwijk	556	€ 1.090.060	€ 12.802	€ 19.984
Boekel	250	€ 570.786	€ 12.230	€ 50.292
Borger-Odoorn	1999	€ 4.093.144	€ 50.897	€ 22.648
Borne	457	€ 1.046.613	€ 22.301	€ 94.256
Borsele	637	€ 1.454.243	€ 31.113	€ 41.299
Boxtel	538	€ 1.052.595	€ 12.379	€ 57.619
Breda	2361	€ 5.358.774	€ 82.331	€ 48.627
Bronckhorst	965	€ 2.206.370	€ 47.120	€ 213.491
Brummen	471	€ 1.079.036	€ 23.020	€ 87.261
Brunssum	983	€ 2.294.093	€ 48.019	€ 42.632
Bunnik	210	€ 405.060	€ 4.833	€ 88.927
Bunschoten	495	€ 936.808	€ 9.157	€ 18.984
Buren	574	€ 1.099.204	€ 13.226	€ 35.970
Capelle aan den IJssel	486	€ 1.313.888	€ 11.192	€ 51.957
Castricum	733	€ 1.454.706	€ 16.872	€ 43.964
Coevorden	1208	€ 2.770.819	€ 58.990	€ 66.279
Cranendonck	567	€ 1.299.285	€ 27.696	€ 109.243
Culemborg	368	€ 736.040	€ 8.478	€ 51.291
Dalfsen	633	€ 1.212.431	€ 14.583	€ 33.306
Dantumadiel	718	€ 1.639.536	€ 35.070	€ 57.286
De Bilt	527	€ 1.116.135	€ 12.124	€ 64.947
De Fryske Marren	1602	€ 3.658.004	€ 78.233	€ 58.951
De Ronde Venen	493	€ 953.197	€ 11.361	€ 57.952
De Wolden	670	€ 1.529.970	€ 32.732	€ 149.877
Delft	652	€ 2.055.496	€ 27.875	€ 16.653
Den Helder	1241	€ 2.911.757	€ 60.608	€ 126.562
Deurne	797	€ 1.514.722	€ 14.753	€ 67.944
Deventer	1657	€ 3.363.158	€ 38.153	€ 17.985
Diemen	184	€ 498.070	€ 4.239	€ 98.252
Dijk en Waard	1399	€ 2.683.702	€ 32.218	€ 48.960
Dinkelland	751	€ 1.716.008	€ 36.689	€ 184.515
Doesburg	199	€ 386.620	€ 4.578	€ 42.632
Doetinchem	1086	€ 2.553.098	€ 53.055	€ 60.617
Dongen	541	€ 1.055.064	€ 12.463	€ 47.961
Dordrecht	2040	€ 4.811.122	€ 74.026	€ 28.310

Drechterland	471	€ 1.076.055	€ 23.020	€ 32.973
Drimmelen	670	€ 1.529.970	€ 32.732	€ 92.257
Dronten	530	€ 1.020.228	€ 12.209	€ 68.277
Druten	389	€ 746.344	€ 7.207	€ 153.540
Duiven	365	€ 698.171	€ 8.394	€ 11.657
Echt-Susteren	1020	€ 2.347.984	€ 49.817	€ 149.877
Edam-Volendam	755	€ 1.446.496	€ 17.381	€ 33.306
Ede	1698	€ 3.461.650	€ 39.086	€ 56.287
Eemnes	129	€ 250.109	€ 2.967	€ 197.837
Eemsdelta	1657	€ 3.826.449	€ 80.931	€ 41.965
Eersel	368	€ 705.484	€ 8.478	€ 324.400
Eijsden-Margraten	622	€ 1.421.150	€ 30.394	€ 35.637
Eindhoven	2188	€ 5.144.951	€ 69.152	€ 300.752
Elburg	464	€ 1.062.266	€ 22.661	€ 65.280
Emmen	3587	€ 8.279.061	€ 175.170	€ 42.965
Enkhuizen	394	€ 902.836	€ 19.244	€ 59.951
Enschede	3325	€ 7.838.994	€ 162.401	€ 144.881
Epe	722	€ 1.667.260	€ 35.250	€ 35.970
Ermelo	475	€ 926.912	€ 10.937	€ 63.947
Etten-Leur	663	€ 1.273.479	€ 15.261	€ 58.951
Geertruidenberg	398	€ 770.259	€ 9.157	€ 35.304
Geldrop-Mierlo	707	€ 1.375.186	€ 16.279	€ 42.965
Gemert-Bakel	652	€ 1.503.732	€ 31.833	€ 84.930
Gennep	390	€ 894.489	€ 19.064	€ 69.942
Gilze en Rijen	475	€ 910.516	€ 10.937	€ 37.969
Goeree-Overflakkee	939	€ 1.806.318	€ 21.620	€ 74.605
Goes	773	€ 1.489.551	€ 17.805	€ 31.308
Goirle	420	€ 804.530	€ 9.665	€ 91.591
Gooise Meren	825	€ 1.769.324	€ 18.992	€ 445.300
Gorinchem	346	€ 753.938	€ 7.970	€ 214.490
Gouda	1013	€ 2.174.768	€ 23.316	€ 35.637
Groningen	2372	€ 6.042.318	€ 72.471	€ 54.289
Gulpen-Witterm	394	€ 901.718	€ 19.244	€ 196.838
Haaksbergen	600	€ 1.370.914	€ 29.315	€ 146.546
Haarlem	2176	€ 5.052.087	€ 50.108	€ 59.951
Haarlemmermeer	1620	€ 3.262.217	€ 37.305	€ 146.213
Halderberge	663	€ 1.515.063	€ 32.372	€ 51.624
Hardenberg	1617	€ 3.711.220	€ 78.953	€ 29.642
Harderwijk	571	€ 1.132.136	€ 13.142	€ 36.303
Hardinxveld-Giessendam	328	€ 631.512	€ 7.546	€ 25.312
Harlingen	401	€ 919.607	€ 19.603	€ 48.960
Hattem	280	€ 645.915	€ 13.668	€ 25.312
Heemskerk	541	€ 1.142.261	€ 12.463	€ 40.300
Heemstede	280	€ 630.630	€ 6.444	€ 122.233
Heerde	446	€ 1.019.631	€ 21.761	€ 175.189

Heerenveen	1352	€ 3.133.425	€ 66.004	€ 25.979
Heerlen	1937	€ 5.151.799	€ 130.121	€ 39.967
Heeze-Leende	287	€ 549.416	€ 6.613	€ 112.241
Heiloo	442	€ 864.512	€ 10.174	€ 90.592
Hellendoorn	1002	€ 2.295.662	€ 48.918	€ 111.242
Helmond	1529	€ 2.934.703	€ 28.318	€ 35.970
Hendrik-Ido-Ambacht	398	€ 787.772	€ 9.157	€ 154.539
Hengelo	1709	€ 3.983.116	€ 83.449	€ 143.882
Het Hogeland	1915	€ 4.374.803	€ 93.520	€ 173.191
Heumen	287	€ 549.043	€ 6.613	€ 25.979
Heusden	777	€ 1.488.965	€ 17.890	€ 70.275
Hillegom	387	€ 774.550	€ 8.902	€ 34.971
Hilvarenbeek	298	€ 570.464	€ 6.868	€ 26.978
Hilversum	1333	€ 2.933.029	€ 30.692	€ 120.567
Hoeksche Waard	1672	€ 3.225.251	€ 38.492	€ 151.209
Hof van Twente	843	€ 1.935.362	€ 41.185	€ 76.271
Hollands Kroon	1252	€ 2.861.976	€ 61.148	€ 113.240
Hoogeveen	1355	€ 3.162.344	€ 66.183	€ 122.566
Hoorn	873	€ 1.737.415	€ 20.094	€ 78.935
Horst aan de Maas	1075	€ 2.466.495	€ 52.515	€ 97.253
Houten	217	€ 421.476	€ 5.002	€ 19.650
Huizen	453	€ 938.848	€ 10.429	€ 40.966
Hulst	899	€ 2.053.798	€ 43.883	€ 81.266
IJsselstein	309	€ 613.125	€ 7.122	€ 27.977
Kaag en Braassem	354	€ 691.655	€ 8.139	€ 31.974
Kampen	1064	€ 2.463.735	€ 51.976	€ 96.254
Kapelle	313	€ 714.562	€ 15.287	€ 28.310
Katwijk	703	€ 1.500.231	€ 16.194	€ 63.614
Kerkrade	1083	€ 2.525.298	€ 52.875	€ 97.919
Koggenland	523	€ 1.002.694	€ 12.039	€ 47.294
Krimpen aan den IJssel	387	€ 772.686	€ 8.902	€ 34.971
Krimpenerwaard	972	€ 1.879.524	€ 22.383	€ 87.928
Laarbeek	549	€ 1.254.415	€ 26.797	€ 49.626
Land van Cuijk	2007	€ 4.599.746	€ 98.016	€ 181.517
Landgraaf	1116	€ 2.569.724	€ 54.493	€ 100.917
Landsmeer	162	€ 311.018	€ 3.731	€ 14.655
Lansingerland	677	€ 1.282.934	€ 12.548	€ 49.293
Laren	184	€ 363.176	€ 4.239	€ 16.653
Leeuwarden	3676	€ 8.559.714	€ 168.838	€ 277.438
Leiden	1061	€ 2.669.393	€ 24.418	€ 95.921
Leiderdorp	276	€ 662.144	€ 6.359	€ 24.979
Leidschendam-Voorburg	858	€ 2.488.680	€ 19.755	€ 77.603
Lelystad	957	€ 2.227.613	€ 46.573	€ 86.595
Leudal	1197	€ 2.745.701	€ 58.450	€ 108.244
Leusden	342	€ 677.015	€ 7.885	€ 30.974

Lingewaard	924	€ 1.789.954	€ 21.281	€ 83.598
Lisse	324	€ 634.706	€ 7.461	€ 29.309
Lochem	784	€ 1.799.188	€ 38.307	€ 70.942
Loon op Zand	390	€ 749.816	€ 8.987	€ 35.304
Lopik	265	€ 509.183	€ 6.105	€ 23.980
Losser	652	€ 1.491.808	€ 31.833	€ 58.951
Maasdriel	527	€ 1.008.816	€ 12.124	€ 47.627
Maasgouw	770	€ 1.758.567	€ 37.588	€ 69.609
Maashorst	976	€ 1.886.392	€ 22.468	€ 88.261
Maassluis	306	€ 728.409	€ 7.037	€ 27.644
Maastricht	1223	€ 3.235.051	€ 59.709	€ 110.576
Medemblik	1061	€ 2.425.128	€ 51.796	€ 95.921
Meerssen	563	€ 1.291.683	€ 27.517	€ 50.958
Meerijstad	1422	€ 2.745.847	€ 32.727	€ 128.561
Meppel	685	€ 1.589.893	€ 33.451	€ 61.949
Middelburg	1105	€ 2.603.109	€ 53.954	€ 99.918
Midden-Delfland	184	€ 354.605	€ 4.239	€ 16.653
Midden-Drenthe	969	€ 2.215.835	€ 47.300	€ 87.595
Midden-Groningen	2154	€ 4.967.795	€ 105.210	€ 194.840
Moerdijk	781	€ 1.501.422	€ 17.974	€ 70.609
Molenlanden	759	€ 1.459.326	€ 17.466	€ 68.610
Montferland	1219	€ 2.650.401	€ 46.041	€ 85.263
Montfoort	247	€ 476.190	€ 5.681	€ 22.315
Mook en Middelaar	144	€ 328.697	€ 7.014	€ 12.989
Neder-Betuwe	416	€ 797.662	€ 9.581	€ 37.636
Nederweert	357	€ 816.153	€ 17.445	€ 32.307
Nieuwegein	589	€ 1.497.491	€ 28.128	€ 53.289
Nieuwkoop	438	€ 840.876	€ 10.089	€ 39.634
Nijkerk	622	€ 1.204.797	€ 14.329	€ 56.287
Nijmegen	1661	€ 3.767.255	€ 38.238	€ 150.210
Nissewaard	1105	€ 2.247.174	€ 25.435	€ 99.918
Noardeast-Fryslân	1878	€ 4.292.591	€ 91.722	€ 169.860
Noord-Beveland	317	€ 725.146	€ 15.467	€ 28.643
Noordenveld	939	€ 2.145.550	€ 45.861	€ 84.930
Noordoostpolder	906	€ 1.751.744	€ 20.857	€ 81.933
Noordwijk	611	€ 1.307.464	€ 14.074	€ 55.288
Nuenen, Gerwen en Nederwetten	354	€ 679.358	€ 8.139	€ 31.974
Nunspeet	523	€ 1.009.774	€ 12.039	€ 47.294
Oegstgeest	214	€ 500.987	€ 4.918	€ 19.317
Oirschot	435	€ 833.936	€ 10.005	€ 39.301
Oisterwijk	560	€ 1.094.319	€ 12.887	€ 50.625
Oldambt	1672	€ 3.844.264	€ 81.650	€ 151.209
Oldebroek	379	€ 726.159	€ 8.733	€ 34.305
Oldenzaal	648	€ 1.489.050	€ 31.653	€ 58.618

Olst-Wijhe	390	€ 747.580	€ 8.987	€ 35.304
Ommen	427	€ 991.978	€ 20.862	€ 38.635
Oost Gelre	836	€ 1.919.337	€ 40.825	€ 75.604
Oosterhout	840	€ 1.673.152	€ 19.331	€ 75.937
Ooststellingwerf	961	€ 2.202.122	€ 46.940	€ 86.928
Oostzaan	155	€ 298.328	€ 3.561	€ 13.988
Opmeer	276	€ 632.351	€ 13.488	€ 24.979
Opsterland	961	€ 2.197.650	€ 46.940	€ 86.928
Oss	1561	€ 3.084.525	€ 35.949	€ 141.217
Oude IJsselstreek	1186	€ 2.711.267	€ 57.911	€ 107.245
Ouder-Amstel	88	€ 213.847	€ 2.035	€ 7.993
Oudewater	158	€ 304.896	€ 3.646	€ 14.322
Overbetuwe	799	€ 1.531.062	€ 18.398	€ 72.274
Papendrecht	482	€ 1.016.365	€ 11.107	€ 43.631
Peel en Maas	1002	€ 2.300.878	€ 48.918	€ 90.592
Pekela	604	€ 1.381.869	€ 29.495	€ 54.622
Pijnacker-Nootdorp	394	€ 790.966	€ 9.072	€ 35.637
Purmerend	1083	€ 2.231.907	€ 24.927	€ 97.919
Putten	446	€ 856.102	€ 10.259	€ 40.300
Raalte	751	€ 1.444.846	€ 17.296	€ 67.944
Reimerswaal	644	€ 1.470.641	€ 31.473	€ 58.285
Renkum	313	€ 712.406	€ 7.207	€ 28.310
Renswoude	70	€ 133.902	€ 1.611	€ 6.328
Reusel-De Mierden	313	€ 599.870	€ 7.207	€ 28.310
Rheden	980	€ 2.346.409	€ 47.839	€ 88.594
Rhenen	335	€ 652.400	€ 7.715	€ 30.308
Ridderkerk	856	€ 1.825.577	€ 15.855	€ 62.282
Rijssen-Holten	770	€ 1.769.000	€ 37.588	€ 69.609
Rijswijk	431	€ 1.466.138	€ 9.920	€ 38.968
Roerdalen	751	€ 1.715.636	€ 36.689	€ 67.944
Roermond	1086	€ 2.551.235	€ 53.055	€ 98.252
Roosendaal	1532	€ 3.529.998	€ 72.901	€ 44.630
Rotterdam	4802	€ 13.299.241	€ 188.232	€ 138.553
Rozendaal	18	€ 34.484	€ 424	€ 434.309
Rucphen	608	€ 1.390.590	€ 29.675	€ 1.665
Schagen	1057	€ 2.426.097	€ 51.616	€ 54.955
Scherpenzeel	250	€ 573.022	€ 12.230	€ 95.588
Schiedam	858	€ 2.520.542	€ 31.909	€ 22.648
Schiermonnikoog	33	€ 75.355	€ 1.619	€ 77.603
Schouwen-Duiveland	987	€ 2.258.842	€ 48.199	€ 2.998
's-Gravenhage	4924	€ 12.685.161	€ 131.907	€ 89.260
's-Hertogenbosch	1591	€ 3.432.130	€ 36.627	€ 27.644
Simpelveld	306	€ 700.400	€ 14.927	€ 56.953
Sint-Michielsgestel	630	€ 1.208.844	€ 14.498	€ 222.150
Sittard-Geleen	2456	€ 5.737.729	€ 119.958	€ 36.303

Sliedrecht	401	€ 788.378	€ 9.242	€ 71.275
Sluis	788	€ 1.814.243	€ 38.487	€ 118.569
Smallingerland	1311	€ 3.055.536	€ 64.025	€ 55.621
Soest	615	€ 1.316.568	€ 14.159	€ 34.305
Someren	379	€ 732.122	€ 8.733	€ 21.649
Son en Breugel	239	€ 458.728	€ 5.511	€ 113.906
Stadskanaal	1259	€ 2.888.808	€ 61.507	€ 26.312
Staphorst	291	€ 557.774	€ 6.698	€ 46.295
Stede Broec	512	€ 1.170.341	€ 24.999	€ 51.957
Steenbergen	574	€ 1.315.311	€ 28.056	€ 112.907
Steenwijkerland	1248	€ 2.853.628	€ 60.968	€ 81.266
Stein	899	€ 2.056.033	€ 43.883	€ 72.274
Stichtse Vecht	799	€ 1.631.673	€ 18.398	€ 245.798
Súdwest-Fryslân	2718	€ 6.241.143	€ 132.727	€ 153.207
Terneuzen	1694	€ 3.961.202	€ 82.729	€ 11.657
Terschelling	247	€ 507.543	€ 6.295	€ 39.967
Texel	442	€ 1.015.010	€ 21.582	€ 40.633
Teylingen	449	€ 891.363	€ 10.344	€ 66.279
Tholen	733	€ 1.674.492	€ 35.789	€ 56.287
Tiel	622	€ 1.211.878	€ 14.329	€ 264.116
Tilburg	2920	€ 6.303.744	€ 95.253	€ 40.966
Tubbergen	453	€ 1.035.657	€ 22.121	€ 79.601
Twenterand	880	€ 2.009.749	€ 42.983	€ 82.599
Tynaarlo	913	€ 2.097.773	€ 44.602	€ 112.241
Tytsjerksteradiel	1241	€ 2.833.131	€ 60.608	€ 18.984
Uitgeest	210	€ 405.805	€ 4.833	€ 25.646
Uithoorn	284	€ 581.229	€ 6.528	€ 30.308
Urk	335	€ 644.575	€ 7.715	€ 194.840
Utrecht	2154	€ 5.712.654	€ 57.391	€ 64.947
Utrechtse Heuvelrug	718	€ 1.450.639	€ 16.533	€ 19.317
Vaals	214	€ 510.857	€ 10.431	€ 35.970
Valkenburg aan de Geul	398	€ 926.462	€ 19.423	€ 49.293
Valkenswaard	545	€ 1.064.167	€ 12.548	€ 98.252
Veendam	1086	€ 2.495.340	€ 53.055	€ 62.615
Veenendaal	692	€ 1.465.023	€ 15.940	€ 64.280
Veere	711	€ 1.627.982	€ 34.710	€ 62.615
Veldhoven	692	€ 1.358.076	€ 15.940	€ 86.928
Velsen	961	€ 1.970.639	€ 22.129	€ 198.836
Venlo	2199	€ 5.232.524	€ 107.368	€ 74.938
Venray	829	€ 1.914.863	€ 40.465	€ 77.270
Vijfheerenlanden	854	€ 1.646.364	€ 19.670	€ 80.933
Vlaardingen	895	€ 2.310.796	€ 27.121	€ 1.332
Vlieland	27	€ 50.388	€ 339	€ 92.590
Vlissingen	1024	€ 2.513.211	€ 49.997	€ 30.641
Voerendaal	339	€ 775.009	€ 16.546	€ 93.923

Voorne aan Zee	1039	€ 2.023.999	€ 23.909	€ 23.980
Voorschoten	265	€ 567.314	€ 6.105	€ 48.294
Voorst	534	€ 1.219.832	€ 26.078	€ 35.637
Vught	394	€ 775.688	€ 9.072	€ 159.868
Waadhoeke	1768	€ 4.043.272	€ 86.326	€ 28.310
Waalre	313	€ 609.931	€ 7.207	€ 90.259
Waalwijk	998	€ 2.299.984	€ 48.738	€ 35.304
Waddinxveen	390	€ 810.928	€ 8.987	€ 23.980
Wageningen	265	€ 625.445	€ 6.105	€ 19.984
Wassenaar	221	€ 490.201	€ 5.087	€ 29.309
Waterland	324	€ 625.390	€ 7.461	€ 110.576
Weert	1223	€ 2.856.826	€ 59.709	€ 88.927
West Betuwe	983	€ 1.888.648	€ 22.638	€ 41.299
West Maas en Waal	457	€ 1.045.495	€ 22.301	€ 180.518
Westerkwartier	1996	€ 4.568.666	€ 97.477	€ 55.288
Westerveld	611	€ 1.395.286	€ 29.855	€ 18.651
Westervoort	206	€ 398.937	€ 4.748	€ 112.907
Westerwolde	1248	€ 2.851.765	€ 60.968	€ 127.562
Westland	1410	€ 2.770.706	€ 32.473	€ 79.601
Weststellingwerf	880	€ 2.010.121	€ 42.983	€ 52.956
Wierden	586	€ 1.338.863	€ 28.596	€ 64.947
Wijchen	892	€ 1.687.572	€ 16.533	€ 39.634
Wijdmeren	438	€ 842.367	€ 10.089	€ 24.646
Wijk bij Duurstede	273	€ 529.998	€ 6.274	€ 80.933
Winterswijk	895	€ 2.081.968	€ 43.703	€ 55.954
Woensdrecht	619	€ 1.414.217	€ 30.214	€ 57.286
Woerden	633	€ 1.229.199	€ 14.583	€ 60.617
Wormerland	367	€ 703.955	€ 6.783	€ 26.645
Woudenberg	210	€ 403.942	€ 4.833	€ 18.984
Zaanstad	2375	€ 5.354.219	€ 90.600	€ 214.823
Zaltbommel	866	€ 1.613.101	€ 11.361	€ 44.630
Zandvoort	265	€ 641.841	€ 6.105	€ 23.980
Zeewolde	214	€ 398.245	€ 2.798	€ 10.991
Zeist	593	€ 1.361.668	€ 13.650	€ 53.623
Zevenaar	1190	€ 2.721.105	€ 58.090	€ 107.578
Zoetermeer	843	€ 2.136.199	€ 19.416	€ 76.271
Zoeterwoude	136	€ 266.899	€ 3.137	€ 12.323
Zuidplas	497	€ 971.989	€ 11.446	€ 44.963
Zundert	541	€ 1.237.720	€ 26.437	€ 48.960
Zutphen	862	€ 1.725.683	€ 19.840	€ 77.936
Zwartewaterland	457	€ 876.777	€ 10.513	€ 41.299
Zwijndrecht	714	€ 1.519.044	€ 16.448	€ 64.613
Zwolle	1366	€ 2.804.639	€ 31.455	€ 123.565

Toelichting

I. Algemeen

1. Inleiding

Deze wijzigingsregeling heeft hoofdzakelijk betrekking op het beschikbaar stellen van de middelen voor de tweede tranche van de lokale aanpak isolatie. Met deze wijzigingsregeling kunnen gemeenten de middelen aanvragen van de tweede tranche vanaf 1 juli 2024. Dit betreft in totaal 674.104.000 euro, waaronder 25,5 miljoen euro specifiek voor Doe-het-zelf.

Daarnaast worden een aantal verbeteringen in de regeling aangebracht. Er zaten een aantal onvoorzien knelpunten in de regeling, die het doel van de regeling onnodig bemoeilijkten. Zo was het bijvoorbeeld voor zeer kleine woningen niet goed haalbaar om aan de minimale oppervlakte eisen van toe te passen isolatiemateriaal te voldoen, waardoor gemeenten deze woning onder de geldende voorwaarden niet kon meenemen in de aanpak. Met deze wijzigingsregeling wordt dat hersteld door voortaan ruimte te bieden om het budget ook aan woningen te kunnen besteden waar niet aan de minimum oppervlakte eis kan worden voldaan. Er is gekozen voor het wijzigen van de bestaande regeling, om dergelijke knelpunten met terugwerkende kracht ook voor de eerste tranche te kunnen wegnemen, en tegelijkertijd hetzelfde voor de tweede tranche te regelen.

De bedoeling voor alle tranches van de lokale aanpak is dat de uitgangspunten en voorwaarden van de regeling zoveel mogelijk gelijk blijven, om zoveel mogelijk meerjarige programmatische aanpakken binnen gemeenten mogelijk te maken. Met de verbeteringen worden onduidelijkheden weggenomen en de regeling beter uitvoerbaar. De verbeteringen zorgen veelal voor ruimere mogelijkheden om de regeling in te zetten, maar gemeenten kunnen er ook voor kunnen kiezen om een eventueel reeds ingezette aanpak binnen een gemeente niet te veranderen. De aanpassingen hebben een terugwerkende kracht en daardoor ook betrekking op de voorwaarden voor de eerste tranche van de lokale aanpak.

2. Beschikbare middelen tweede tranche

Voor de tweede tranche is er ruim 674 miljoen euro beschikbaar. Voor de verdeling van de middelen zijn verschillende verdeelsleutels gehanteerd waarbij is aangesloten bij de eerste tranche. Alleen de middelen die beschikbaar gesteld worden voor een VvE aanpak is een nieuwe sleutel gehanteerd die rekening houdt met het aandeel VvE's in een gemeente.

Onderstaand is dit schematisch weergegeven.

Bedrag 2 ^e tranche (mln.)	Toelichting	Verdeling	Kolom bijlage III
€ 446,3 mln. (1)	Generieke aanpak	Verdeling op basis aantal slecht geïsoleerde koopwoningen in combinatie met inkomens met een risico op energiearmoede per gemeente. http://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2022/39/vereelsleutel-nationaal-isolatieprogramma-2020	Verwerkt in 3 ^e kolom
€ 160,00 mln. (2)	Extra inzet kwetsbare dorpen en wijken	Woningen in de lokale aanpak in de stedelijke focusgebieden krijgen 1.050 euro extra per woning, waarbij het aandeel woningen in de stedelijke focusgebieden is berekend door het CBS tbv eerste tranche. Gemeenten in de grensregio's en gemeenten met 20% of meer woningen in de lokale aanpak afgezet tegen het totaal aan koopwoningen in de gemeente	Verwerkt in 3 ^e en 4 ^e kolom ¹

¹ In de 4e kolom is 10.436.134 euro verwerkt, de rest in de 3^e kolom

		(berekend op basis van cijfers van het CBS in eerste tranche) krijgen 700 euro extra per woning in de lokale aanpak. Alle andere gemeenten krijgen 330 euro extra per woning in de lokale aanpak. Zie Staatscourant: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2023-31936.html	
€ 34,66 mln. (3)	Extra ondersteuning VvE's	Verdeling op basis van het aantal woningen in VvE's in de lokale aanpak, tot een maximum van 3 mln. euro per gemeente https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2024/18/woningen-binnen-vve-s-die-in-aanmerking-komen-voor-de-nip-2022	Verwerkt in 3 ^e kolom
€ 25,5 mln. (4)	Doe het zelf aanpak	Verdeling op basis aantal slecht geïsoleerde koopwoningen in combinatie met inkomens met een risico op energiearmoede per gemeente http://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2022/39/vereelsleutel-nationaal-isolatieprogramma-2020	Betreft volledig de 5 ^e kolom
7,56 mln. (5)	Niet aangevraagd in 2023	Gereserveerd voor gemeenten die niet hebben aangevraagd	Verwerkt in 3 ^e kolom voor de betreffende gemeente
0,087 mln. (6)	Correctie op middelen Weesp uit 2023	In de eerste tranche heeft Amsterdam ten onrechte een deel van het budget dat voor Weesp was bedoeld niet kunnen aanvragen	Verwerkt in 3 ^e en 4e kolom voor Amsterdam
totaal 674,1 mln.			

Toelichting bij tabel

- (1) Het bedrag van 446,3 miljoen euro is opgebouwd uit 411,66 miljoen euro uit het Klimaatfonds en aangevuld met 34,66 miljoen euro². Deze 34,66 miljoen kan bijdragen aan de kosten voor natuurvriendelijk isoleren. De verdeelsleutel voor de 446,3 miljoen euro is gebaseerd op de verdeling die het CBS voor de eerste tranche heeft gehanteerd³, op basis waarvan gemiddeld 1.583 euro per woning beschikbaar is⁴.
- (2) Het bedrag van 160 miljoen euro is beschikbaar gekomen met de voorjaarsbesluitvorming Klimaat 2023 en is voor de collectieve aanpak van kwetsbare dorpen en wijken. Voor de verdeelsleutel van deze middelen is dezelfde verdeelsleutel gehanteerd als bij de eerste tranche voor de middelen voor de aanpak van kwetsbare dorpen en wijken⁵. Dit leidt ertoe dat voor alle gemeenten het beschikbare budget van gemiddeld 1.583 euro per woning hoger wordt. Namelijk per woning variërend van 330, tot 700 en 1050 euro, waarbij het uitgangspunt is dat gemeenten met een relatief hoog aandeel kwetsbare huishoudens en complexe problematiek, meer extra middelen per woning krijgen.

² Bij Voorjaarsnota 2024 is 69,5 miljoen is toegevoegd aan de lokale aanpak isolatie. Dit bedrag bestaat uit 59,5 miljoen euro voor loon- en prijsontwikkeling (LPO) en 10 miljoen euro die is overgeheveld van de Subsidieregeling Verduurzaming en Onderhoud Huurwoningen (SVOH). Hiervan is een deel ingezet voor enkele herziene beschikkingen voor de eerste tranche. Van de resterende 69,3 mln. euro is de helft bedoeld voor generieke ondersteuning van de isolatieaanpak en tegemoetkoming in de kosten voor natuurvriendelijk isoleren en de andere helft voor gerichte ondersteuning van Vereniging van Eigenaren.

³ Het gaat om huishoudens met een inkomen tot 290% van het sociaal minimum in woningen met een energetische staat vergelijkbaar met energielabel D en slechter en om huishoudens met een inkomen tot 150% van het sociaal minimum in woningen met een energetische staat vergelijkbaar met een energielabel C en slechter. Zie voor deze verdeelsleutel van het CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2022/39/verdeelsleutel-nationaal-isolatieprogramma-2020> en voor de regeling waarmee 1.460 euro per woning beschikbaar kwam in de eerste tranche van de lokale aanpak: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2023-3877.html> (Stcrt. 2023, 3877).

⁴ Gemeenten kunnen maximaal voor het aantal woningen dat voor hun gemeente is aangegeven in bijlage III een aanvraag doen.

⁵ Zie de wijzigingsregeling waarmee 119 miljoen in de eerste tranche werden toegevoegd: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2023-31936.html> (Stcrt. 2023, 31936).

Een deel van deze extra middelen zal uitgekeerd worden mits een gemeente een aanvraag doet voor de tweede tranche, ongeacht het aantal woningen dat wordt aangevraagd. Dit betreft het bedrag dat is opgenomen in vierde kolom van bijlage III. Deze middelen zijn bedoeld voor de woningen waarvoor al een deel van het beschikbare budget voor de lokale isolatieaanpak in 2022 beschikbaar is gesteld⁶. Ook voor deze woningen kan dan extra ondersteuning worden geboden. Inschatting is dat met deze al in 2022 beschikbaar gestelde middelen uit het Nationaal Isolatieprogramma ruim 40.000 woningen worden aangepakt. In combinatie met de drie tranches van de lokale isolatieaanpak (waarvan onderhavige regeling ziet op de tweede tranche) kunnen zo 750.000 woningen worden geïsoleerd, hetgeen de doelstelling van de lokale aanpak is. Gemeenten worden opgeroepen voor de woningen waarvoor middelen uit de lokale aanpak al in 2022 zijn verstrekt ook meer ondersteuning te bieden.

- (3) 34,66 miljoen euro is vrijgemaakt voor de ondersteuning van de aanpak van Vereniging van Eigenaren (zie ook voetnoot 3). Daarvoor is een verdeelsleutel gehanteerd die rekening houdt met het aantal eenheden in VvE's dat onder de lokale aanpak valt. Daartoe heeft het CBS aanvullend onderzoek gedaan (<https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2024/18/woningen-binnen-vve-s-die-in-aanmerking-komen-voor-de-nip-2022>). Een maximum per gemeente van 3 miljoen euro is gehanteerd, omdat er met veel VvE's in een gemeente ook verwacht wordt dat er schaalvoordelen te behalen zijn in de aanpak en er zo ook extra aandacht is voor spreiding van de middelen over alle gemeenten. Ook voor deze middelen geldt, dat hiermee het beschikbare budget gemiddeld per woning dat wordt aangevraagd wordt opgehoogd. Het totaal aantal woningen dat de gemeente moet isoleren met het budget wijzigt niet.
- (4) Specifiek voor de ondersteuning van Doe-het-zelf-maatregelen is met de voorjaarsbesluitvorming 2023 25,5 miljoen euro beschikbaar gekomen. Dit bedrag wordt verdeeld op basis van dezelfde verdeelsleutel van het CBS als de 446,3 miljoen euro (zie (1)). Het totaal aantal woningen dat de gemeente moet isoleren met het budget wijzigt niet, dus het gemiddelde bedrag dat de gemeente per woning kan besteden wordt hoger.
- (5) 7,56 miljoen euro is in de eerste tranche niet aangevraagd door gemeenten. Deze middelen zijn toegevoegd aan het beschikbare budget voor de betreffende gemeenten. Zij krijgen dus opnieuw de mogelijkheid deze middelen aan te vragen. Dit leidt ertoe dat de middelen voor 18 gemeenten zijn toegevoegd aan de middelen die voor die gemeenten voor de tweede tranche beschikbaar zijn. Voor 13 gemeenten geldt dat zij een deel van de middelen niet had aangevraagd (het deel dat vanaf 5 juli 2023 beschikbaar kwam). Voor 5 gemeenten geldt dat zij het volledige bedrag niet hadden aangevraagd. Voor deze middelen zijn extra woningen meegenomen in het totaal aan woningen dat de betreffende gemeenten kunnen aanvragen, namelijk het aantal woningen dat niet is aangevraagd in de eerste tranche. Het is de bedoeling dat bij de tweede tranche indien aan de orde ook te doen, maar voorwaardelijk is dat de middelen inderdaad weer beschikbaar komen in het volgende jaar en er niet over de inzet van de middelen anders besloten wordt.
- (6) In de eerste tranche is per abuis voor een deel van de middelen die de gemeente Amsterdam kon aanvragen het aandeel dat zij voor Weesp kon aanvragen niet meegenomen. Deze middelen zijn meegenomen in de middelen die aan te vragen zijn voor de tweede tranche voor Amsterdam.

---

⁶ Het bedrag dat in 2022 beschikbaar is gesteld betrof in totaal 68.500.000 euro. Dit bedrag is uitgekeerd via een specifieke uitkering waarbij de middelen voor de lokale isolatie aanpak en middelen voor de aanpak van energiearmoede gezamenlijk samengevoegd. Hier staat geen resultaatverplichting tegenover wat betreft het isoleren van (een bepaald aantal) woningen van eigenaar-bewoners of van leden van een gemengde vereniging, maar gezien de doelstelling van de lokale aanpak en het aandeel van het totaalbudget dat de 68,5 miljoen euro betreft, is het de bedoeling dat deze middelen in totaal 44.555 geïsoleerde woningen opleveren. Zie verder over de middelen die in 2022 beschikbaar zijn gesteld: Kamerstukken II, 2021-2022, 36 120 VII, nr. 2 en <https://www.volkshuisvestingnederland.nl/onderwerpen/aanpak-energiearmoede/documenten/publicaties/2022/07/26/blanco-wijziging-beschikking-middelen-aanpak-energiearmoede>

3. Inhoud

3.1 Extra middelen voor Doe-het-zelf

Het stimuleren van Doe-het-zelf isolatie heeft een positief effect op de druk op de arbeidscapaciteit in de sector waardoor versnelling bij het verduurzamen van woningen kan worden bereikt.

Bij de eerste tranche in de lokale aanpak was het al mogelijk Doe-het-zelf te ondersteunen. Of en hoe een gemeente dit doet is aan gemeenten zelf. Zo ondersteunen een aantal gemeenten Doe-het-zelf al via bijvoorbeeld subsidies of een voucher aanpak. Om dit beter mogelijk te maken, is er 25,5 miljoen euro specifiek voor Doe-het-zelf beschikbaar gesteld. Gemeenten moeten bij de aanvraag aangeven of ze hun deel van de 25,5 miljoen euro voor Doe-het-zelf willen ontvangen. Deze middelen dienen uitsluitend ingezet te worden voor Doe-het-zelf. Voor de extra 25,5 miljoen euro die voor Doe-het-zelf beschikbaar is gesteld, hoeven geen extra woningen verbeterd te worden. Zie hierover ook onder 'Doe-het-zelf'. Echter, de woningen die de gemeente met behulp van dit budget laat isoleren, mogen wel meetellen in de verantwoording voor het aantal woningen dat de gemeente dient te behalen.

Het is aan de gemeente om te bepalen hoeveel woningen met deze middelen worden geïsoleerd en hoeveel middelen er gemiddeld per woning beschikbaar worden gesteld.

Voor Doe-het-zelf is nu een definitie in de regeling opgenomen, zodat duidelijk is dat het gaat om maatregelen die niet door een bouwbedrijf worden uitgevoerd. In beginsel gaat het om maatregelen die door de eigenaar-bewoner worden uitgevoerd, maar het is ook mogelijk dat er ondersteuning van vrienden, familie, buurtinitiatieven en ook energiecoaches plaatsvindt.

De voorwaarden voor de inzet van de middelen voor Doe-het-Zelf zijn gelijk aan de voorwaarden voor de maatregelen die niet Doe-het-zelf worden toegepast als het gaat om de inzet in lage labels of vergelijkbare energetische staat en lage WOZ-waarden. Met de inzet van de middelen in deze doelgroep, wordt beoogd zoveel mogelijk extra energiebesparing te realiseren en ondersteuning te bieden bij het zelf uitvoeren van de maatregelen.

Voor Doe-het-zelf worden dezelfde isolatiewaarden als voorwaarden gesteld als bij maatregelen die niet door eigenaar-bewoners zelf worden uitgevoerd. Zo wordt voorkomen dat bouwdelen suboptimaal en eventueel later opnieuw moeten worden aangepakt om uiteindelijk over te kunnen stappen op een duurzame alternatieve warmtevoorziening. Om beter aan te sluiten bij mogelijke praktijksituaties bij Doe-het-zelf, worden wel de oppervlakte-eisen versoepeld voor deze doelgroep. Zie hiervoor 'paragraaf 3.4.1, uitzondering oppervlakte-eisen'. Het is natuurlijk nog steeds wenselijk om ook in het geval van Doe-het-zelf maatregelen een zo groot mogelijke oppervlakte te isoleren.

Door het ministerie van BZK is in samenwerking met Milieu Centraal een toolkit Doe-het-zelf isolatie ontwikkeld waar gemeenten gebruik van kunnen maken bij het vormgeven van een Doe-het-zelf aanpak.

3.2 Extra middelen voor ondersteuning Verenigingen van Eigenaren

Om het isoleren van woningen van gemengde Verenigingen van Eigenaren (VvE's) en andere gemengde verenigingen zoals bedoeld in de regeling beter te ondersteunen wordt het in de regeling mogelijk gemaakt alle woningen in de VvE beter te betrekken bij de lokale aanpak. Er wordt geregeld dat niet alleen woningen met energielabel D of lager (of een vergelijkbare energetische staat) in aanmerking komen voor de middelen, maar ook de eventuele andere woningen in het betreffende gebouw van de VvE met betere labels. Veel maatregelen moeten namelijk in het hele gebouw doorgevoerd worden en over veel maatregelen moet ook op VvE-niveau worden besloten. De wijziging is vormgegeven door niet meer op woningniveau de energetische kwaliteit vast te stellen, maar door op gebouwniveau vast te stellen of er sprake is van minimaal twee slecht geïsoleerde bouwdelen (voor het gehele bouwdeel). Als dat zo is, kunnen

alle woningen in dat gebouw in aanmerking komen voor de middelen uit de lokale aanpak, mits ze grenzen aan het bouwdeel dat verbeterd wordt (zie onderstaand)⁷.

Alle woningen in een slecht geïsoleerd gebouw kunnen op deze manier meedoen in de lokale aanpak. Voorwaarde voor het meetellen voor het halen van het aantal verbeterde woningen waar gemeenten een aanvraag voor hebben gedaan, is wel dat de woningen moeten grenzen aan het slecht geïsoleerde bouwdeel dat met de maatregelen verbeterd wordt en daardoor een lagere energierekening kunnen verwachten. Wanneer niet alle woningen bijvoorbeeld grenzen aan het dak of de vloer, en als alleen een van deze bouwdelen wordt verbeterd, tellen alleen de aangrenzende woningen mee voor het halen van het aantal woningen waar de gemeente een aanvraag voor heeft gedaan. Maar wanneer (ook) de gevel of het glas wordt vervangen en deze maatregel raakt aan alle woningen in het gebouw, dan kunnen alle woningen meetellen.

3.3 Overige wijzigingen 3.3.1 Uitzonderingen oppervlakte-eisen

In de regeling volgen de minimale oppervlakte-eisen voor de energiebesparende maatregelen voor eigenaar-bewoners uit de voorwaarden uit de Investeringsubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE, feitelijk is dit een onderdeel van de Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies) en voor de VvE's uit de Subsidieregeling verduurzaming voor verenigingen van eigenaars (SVVE). Dit volgt uit artikel 2, tweede lid, van de regeling. Met deze wijzigingsregeling worden er twee uitzonderingen voor deze oppervlakte-eisen gemaakt:

- voor 10% van het aantal woningen waar gemeenten een aanvraag voor doen en dat geïsoleerd moet worden gelden de oppervlakte-eisen niet; en
- voor Doe-het-zelf worden de oppervlakte-eisen in zijn geheel losgelaten.

Dit heeft twee doelen;

- het mogelijk maken van het ondersteunen van maatregelen aan kleine woningen; en
- het beter ondersteunen van maatregelen die door eigenaar-bewoners zelf worden uitgevoerd (Doe-het-zelf).

3.3.2 Kleine woningen

Ten aanzien van de kleine woningen hebben een aantal gemeenten aangegeven dat sommige woningen niet aan deze oppervlakte-eisen voor bepaalde bouwdelen kunnen voldoen.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft onderzoek laten doen door TNO naar de oppervlakte van woningen in relatie tot de oppervlakte-eisen om inzichtelijk te maken in hoeveel gevallen het aan de orde is dat bouwonderdelen niet aan de eisen kunnen voldoen. Het aantal woningen dat met betrekking tot één of meerdere specifieke bouwdelen niet aan de oppervlakte-eisen kan voldoen, blijkt beperkt te zijn. Dit aantal woningen zal ruimschoots binnen de uitzondering van 10% vallen die niet aan de oppervlakte-eisen hoeft te voldoen⁸.

3.3.3 Doe-het-zelf

Met deze wijzigingsregeling wordt ruimte geboden voor gemeenten om voor alle doe-het-zelvers geen oppervlakte-eisen te stellen aan de maatregelen die zij uitvoeren. Voor de extra 25,5 miljoen euro die voor Doe-het-zelf beschikbaar is gesteld, staan tevens geen aantal woningen tegenover die verbeterd moeten worden. Deze middelen kunnen dus in principe volledig besteed worden aan maatregelen die niet voldoen aan de oppervlakte eisen. Dit voorkomt dat vooraf een inschatting moet worden gemaakt, of een maximum gesteld moet worden, aan het aantal doe-het-zelvers dat bijvoorbeeld zijn of haar woning alleen stap voor stap wil of kan verduurzamen. Bijvoorbeeld wanneer per (zolder)kamer wordt geïsoleerd omdat het aanpakken van alle (zolder)kamers tegelijk in één keer een te grote klus is. Of wanneer de volgende kamer toch niet meer wordt opgepakt vanwege levensgebeurtenissen.

---

⁷ Wel geldt over het geheel van alle woningen die geholpen worden de voorwaarden voor de WOZ-waarden zoals bedoeld in artikel 6, lid 1 onderdeel b.

⁸ Op het moment van schrijven is dit onderzoek nog niet definitief opgeleverd. Het rapport zal na oplevering worden gepubliceerd op www.rijksoverheid.nl.

Het 'reguliere' budget waar gemeenten een aanvraag voor hebben gedaan op grond van artikel 3, eerste lid of tweede lid, is echter wel gekoppeld aan een aantal woningen die verbeterd dienen te worden. Ook vanuit dit budget kunnen Doe-het-zelf maatregelen worden ondersteund. Echter is het alsnog het geval dat er maar in maximaal 10% van de te behalen woningen afgeweken mag worden van de oppervlakte eisen. Ook wanneer deze door middel van Doe-het-zelf zijn verbeterd.

Ook woningen die vanuit de extra 25,5 miljoen euro zijn verbeterd door middel van Doe-het-zelf maatregelen mogen meegeteld worden richting het aantal verbeterde woningen van het 'reguliere' budget. Hierbij geldt wel alsnog de voorwaarde dat er in maximaal 10% van de te verbeterde woningen mag worden afgeweken van de minimale oppervlakte eisen. Onderstaand wordt dit nader toegelicht.

3.4 Toelichting en samenloop 10% uitzondering en algehele uitzondering Doe-het-zelf

De 10% uitzondering betekent dat bij de verantwoording minimaal 90% van het aantal woningen waarvoor een gemeente de aanvraag voor de SPUK lokale aanpak isolatie heeft gedaan voldoet aan de oppervlakte-eisen die volgen uit de ISDE en de SVVE voor de verschillende energiebesparende maatregelen die zijn getroffen aan de woning. Als een gemeente bijvoorbeeld voor 100 woningen een aanvraag heeft gedaan en middelen heeft ontvangen, dan zullen bij 90 woningen maatregelen moeten zijn getroffen die voldoen aan de oppervlakte-eisen uit de ISDE of de SVVE. Bij 10 woningen mogen de verbeterde oppervlaktes kleiner zijn dan wat in de ISDE of de SVVE is voorgeschreven.

Voor Doe-het-zelf wordt een algehele uitzondering gemaakt. Voor deze maatregelen gelden er geen oppervlakte-eisen. Dit laat echter onverlet dat maximaal 10% van het totaal aantal woningen waar energiebesparende maatregelen door Doe-het zelf worden toegepast mee kan tellen voor het te halen aantal woningen waar een aanvraag voor is gedaan op grond van artikel 3, eerste lid of tweede lid.

De samenloop van de 10% van het aantal aangevraagde en te isoleren woningen dat niet aan de oppervlakte-eisen hoeft te voldoen en de algehele uitzondering op de oppervlakte-eisen voor Doe-het-zelf kan er als volgt uitzien, telkens uitgelegd in het voorbeeld van de 100 woningen die door een gemeente worden aangevraagd:

Voorbeeld 1

- In het geval dat er voor 100 woningen wordt aangevraagd door een gemeente;
- er worden 80 woningen met Doe-het-zelf verbeterd met maatregelen die niet aan de oppervlakte-eisen voldoen;
- 90 andere woningen (=90% van 100) moeten dan verbeterd worden met maatregelen die wél aan de oppervlakte-eisen voldoen;
- Totaal aantal verbeterde woningen = 170 woningen, waarvan er 100 meetellen voor de verantwoording van het te halen aantal woningen op basis van de aanvraag.

Voorbeeld 2

- In het geval dat er 100 woningen worden aangevraagd door een gemeente;
- er worden 80 woningen met Doe-het-zelf verbeterd met maatregelen die niet aan de oppervlakte-eisen voldoen;
- daarnaast worden er 20 woningen met Doe-het-zelf verbeterd met maatregelen die wél aan de oppervlakte-eisen voldoen;
- 70 andere woningen (20+70=90% van 100) moeten dan verbeterd worden met maatregelen die wél aan de oppervlakte-eisen voldoen;
- Totaal aantal verbeterde woningen = 170 woningen, waarvan er 100 meetellen voor de verantwoording van het te halen aantal woningen op basis van de aanvraag.

Voorbeeld 3

- In het geval dat er 100 woningen worden aangevraagd door een gemeente;

- er worden 80 woningen met Doe-het-zelf verbeterd met maatregelen die niet aan de oppervlakte-eisen voldoen;
- daarnaast worden er 10 kleine woningen door een bouwbedrijf (geen Doe-het-zelf) verbeterd met maatregelen die niet aan de oppervlakte-eisen voldoen;
- 90 andere woningen moeten dan verbeterd worden met maatregelen die wél aan de minimale oppervlakte-eisen voldoen.
- Totaal aantal verbeterde woningen = 180 woningen, waarvan er 100 meetellen voor de verantwoording van het te halen aantal woningen op basis van de aanvraag.

Wanneer het aantal woningen niet is gerealiseerd kan een bedrag worden teruggevorderd, volgens de methodiek beschreven in de toelichting van de eerste tranche (Staatscourant 2023, 3877).

3.5 Maximumbedrag van € 4000 per woning vervalt

In de regeling was een maximumbedrag opgenomen dat ten hoogste aan isolatiemaatregelen besteed mocht worden per woning, met uitzondering van woningen van een aantal in de regeling gedefinieerde groepen personen. Dat maximum was bepaald met oog op doelmatigheid van besteding van de middelen en het totaal beschikbare budget. Sindsdien is het bedrag dat gemiddeld per woning beschikbaar is omhoog gegaan (zie hoofdstuk 2 van het algemeen deel van deze toelichting). Ook wordt er nog steeds voldoende gestuurd op doelmatigheid door het aantal woningen dat gemeenten moeten isoleren op grond van de aanvraag. Ten slotte is vanuit sommige gemeenten de wens geuit om het maximum los te laten, vanwege de mogelijkheid met de koppeling van andere lokale regelingen.

Besloten is daarom om het maximum los te laten, voor de tweede tranche en ook met terugwerkende kracht voor de eerste tranche.

3.6 Energielabels of een vergelijkbare energetische staat

Hierbij wordt verduidelijkt dat onder de definitie van een slecht geïsoleerde woning als bedoeld in artikel, eerste lid, het aan de gemeente is om ervoor te kiezen om woningen in aanmerking te laten komen als er een (geregistreerd) energielabel D of lager is en als er geen energielabel is geregistreerd te kijken naar een vergelijkbare energetische staat. Óf ervoor te kiezen alleen te kijken naar de vergelijkbare energetische staat. Dan wordt er dus niet gekeken naar het energielabel. Hiermee is het mogelijk om in alle gevallen op dezelfde wijze vast te stellen of een woning in aanmerking kan komen op dit punt en kunnen ook woningen met een energielabel C maar waar wel sprake is van minimaal twee slecht geïsoleerde bouwdelen bijvoorbeeld in aanmerking komen.

3.7 Uitvoeringstermijn

Evenals voor de eerste tranche van de lokale aanpak, is de uitvoeringstermijn voor de tweede tranche drie jaar. De uitvoeringstermijn voor de tweede tranche loopt daarmee tot eind 2027. Voor de eerste tranche is er driemaal de mogelijkheid voor een jaar verlenging geboden, doordat er bij wijziging een jaar extra is toegevoegd op de oorspronkelijke twee keer mogelijkheid voor verlenging van een jaar. Het extra jaar werd toegevoegd vanwege de termijn waarop de extra middelen beschikbaar kwamen. Voor deze tweede tranche wordt weer de oorspronkelijke mogelijkheid voor twee keer verlenging van een jaar geregeld.

4. Aanvullende toelichting

4.1 monumenten, woonwagens en woonboten

Vanuit de ISDE en SVVE is het ook mogelijk om subsidie te verstrekken aan monumentale woningen of gebouwen, en ook aan woonwagens en woonboten. Voor de monumentale woningen/gebouwen zijn enkele isolatiewaarden lager vastgesteld en/of is er een lagere eis voor de minimaal te isoleren oppervlakte vastgesteld. Voor woonwagens en woonboten gelden dezelfde eisen als voor de reguliere woningen, ook al is dat in de praktijk wellicht niet altijd haalbaar. Vanuit deze SPUK Lokale Aanpak Isolatie mag dit op dezelfde wijze worden aangepakt.

4.2 Meldcode lijsten

Voor de Lokale Aanpak Isolatie is het aan te bevelen vooraf het isolatiemateriaal voor het betreffende bouwdeel of de glaskwaliteit te toetsen aan de hand van de meldcode lijsten van de ISDE (www.rvo.nl/isde). Dat geldt ook voor Doe-het-zelf. Als het toe te passen isolatiemateriaal of glas op deze meldcodelijst staat, voldoet het zeker aan de vereiste kwaliteit en komt men mits men aan de minimale oppervlakte-eis voldoet in aanmerking voor de ISDE en deze SPUK Lokale Aanpak Isolatie, als ook aan de overige eisen van deze SPUK wordt voldaan.

5. Verantwoording, terugvordering en vaststelling

De verantwoording over de tweede tranche vindt afzonderlijk van de eerste tranche plaats. In aanvulling op de eerste indicatoren voor de eerste tranche zal de gemeente ook gevraagd worden aan te geven welk bedrag is besteed aan ondersteuning van Doe-het-zelf maatregelen.

Zie verder de toelichting in hoofdstuk 3 van het algemeen deel van de toelichting bij de oorspronkelijke regeling van de eerste tranche (Staatscourant 2023, 3877). Die toelichting is ook hier weer van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat de in die toelichting genoemde jaartallen specifiek voor de eerste tranche gelden. Ook het daar omschreven monitoringsformulier moet worden ingevuld voor de tweede tranche.

6. BTW

De toelichting over BTW in hoofdstuk 4 van het algemeen deel van de toelichting bij de oorspronkelijke regeling van de eerste tranche (Staatscourant 2023, 3877) is ook van toepassing bij de tweede tranche. Gemeenten geven bij de aanvraag het bedrag aan BTW op dat zij verwachten verschuldigd te zijn, en dat wordt gestort in het BTW-Compensatiefonds van het Ministerie van Financiën.

II. Artikelsgewijs

Artikel I

Onderdeel A

In artikel 1, eerste lid, van de regeling worden begripsbepalingen ingevoegd en gewijzigd.

Doe-het-zelf maatregelen waren reeds mogelijk onder de bestaande regeling voor de eerste tranche. Nu zijn de doe-het-zelf maatregelen opgenomen in een definitiebepaling en enkele plaatsen in de regeling, hetgeen noodzakelijk was om twee zaken te kunnen regelen die specifiek voor doe-het-zelf maatregelen gelden, en niet voor overige maatregelen:

- 1) de minimale vierkante metereisen met betrekking tot het te isoleren oppervlakte gelden niet voor wat betreft de doe-het-zelf maatregelen. Nogmaals wordt erop gewezen dat de vierkante metereisen weliswaar niet gelden als het gaat om de vraag waar de gemeente de specifieke uitkering aan mag besteden bij doe-het-zelf, maar dat de vierkante metereisen wél gelden onder de voorwaarde van artikel 6, eerste lid. Dit betekent dat bij de verantwoording in het kader van deze verplichting enkel woningen mogen meetellen waarbij wél aan die minimale vierkante meter eis is voldaan.
- 2) er is een aanvullend budget beschikbaar gesteld dat volledig besteed dient te worden aan doe-het-zelf maatregelen. Voor dit aanvullende budget wordt geen aanvullend doel gesteld met betrekking tot het aantal te isoleren woningen. De gemeente mag woningen die met behulp van dit budget worden geïsoleerd echter wel meetellen in de verantwoording voor de verplichting in het kader van artikel 6, eerste lid, indien wel aan de minimale vierkante meter eis is voldaan.

Zie voor een nadere toelichting over doe-het-zelf paragrafen 3.1, 3.3.3 en 3.4 van het algemeen deel van deze toelichting.

Met oog op het expliciteren van de doe-het-zelf maatregelen in de regeling is het tevens nodig om een definitie voor bouwbedrijf in te voegen. Voor deze definitie is aangesloten bij de ISDE en SVVE. Op deze manier kunnen doe-het-zelf maatregelen worden omschreven als de negatie van maatregelen die worden uitgevoerd door een bouwbedrijf.

De begripsomschrijving van het begrip slecht geïsoleerde woning is aangepast. Naast de reeds bestaande definitie die nu in onderdeel a is opgenomen, is een onderdeel b ingevoegd dat specifiek voor woningen binnen gemengde verenigingen geldt. Dit is gedaan om uitvoeringsproblematiek op te lossen die nader is omschreven in paragraaf 3.2 van het algemeen deel van deze toelichting. Ten slotte regelt het nieuw toegevoegde onderdeel c het volgende. Als een woning eerder kwalificeerde als slecht geïsoleerde woning onder deze regeling, maar na het treffen van maatregelen op grond van deze regeling niet meer, dan kwalificeert de woning alsnog als slecht geïsoleerde woning in het kader van de volgende tranches. Dit past bij het uitgangspunt van de meerjarige aanpak waarbij gemeenten woningen intensiever helpen verduurzamen. In artikel 4, tweede lid, onderdeel b, wordt daarnaast geregeld dat woningen waaraan reeds isolatiemaatregelen op basis van de regeling zijn getroffen, niet nog een keer meegenomen kunnen worden in een aanvraag. Dit hangt samen met het uitgangspunt dat de lokale aanpak gericht is op de isolatie van 750.000 woningen, en op basis daarvan wordt het budget verdeelt. Woningen binnen het budget in meerdere aanvragen vaker meetellen zou ervoor zorgen dat de 750.000 woningen niet gehaald kunnen worden. Dus woningen kunnen vaker worden meegenomen in verschillende tranches, maar niet meermaals meetellen bij het aantal in de aanvraag.

Ten slotte is in de omschrijving van een vergelijkbare energetische staat in het vierde subonderdeel de categorie "ramen" verder uitgeschreven tot "ramen, panelen in kozijnen en deuren". Dit was reeds beoogd en betreft een verduidelijking.

Onderdeel B

Zie voor een nadere toelichting over deze wijziging van artikel 2, tweede lid, van de regeling, de artikelsgewijze toelichting bij onderdeel A met betrekking tot doe-het-zelf maatregelen.

In artikel 2, tweede lid, zijn de energiebesparende isolatiemaatregelen geregeld waar de gemeente de specifieke uitkering aan mag besteden. Op deze plaats is het dus relevant om de uitzondering op de minimale vierkante metereisen voor gemeenten te regelen.

Onderdeel C

In artikel 3 was enkel het budget voor het aanvraagstijdvak van de eerste tranche opgenomen. Daar is nu een eerste lid van gemaakt, en in een nieuw tweede en derde lid zijn de budgetten voor het aanvraagstijdvak van de tweede tranche opgenomen.

Zie over de samenstelling van de budgetten hoofdstuk 2 van het algemeen deel van de toelichting.

Het tweede lid bevat het 'reguliere' budget van de lokale aanpak voor de tweede tranche. Aan dit budget is een minimaal aantal woningen verbonden dat de gemeente daarmee dient te isoleren. Als de gemeente dit budget aanvraagt, ontvangt de gemeente automatisch ook het volledige bedrag dat in de vierde kolom in bijlage III is opgenomen. Dit betreft middelen die zijn bedoeld voor de woningen waarvoor al een deel van het beschikbare budget voor de lokale isolatieaanpak in 2022 beschikbaar is gesteld. Zie hoofdstuk 2 van het algemeen deel van de toelichting voor een nadere toelichting hierover.

In het nieuwe derde lid is een grondslag voor een aanvraag opgenomen voor het aanvragen van het budget dat specifiek geormerkt is voor doe-het-zelf maatregelen. Deze aanvraag staat los van de aanvraag uit het tweede lid.

Dit budget kan niet voor een gedeelte door de gemeente aangevraagd worden, enkel het volledige bedrag. Hier staat echter geen minimaal aantal te isoleren woningen tegenover. De gemeente

dient deze specifieke uitkering uitsluitend te besteden aan doe-het-zelf maatregelen. Zie voor een nadere toelichting over doe-het-zelf maatregelen de artikelsgewijze toelichting bij onderdeel A.

In het nieuwe vierde lid is de herverdeling geregeld die nader is toegelicht in paragraaf 3.3.3 van het algemeen deel van de toelichting.

Onderdeel D

Omdat in artikel 4 met betrekking tot de aanvraag een aantal wijzigingen op verschillende plaatsen in het artikel zijn gedaan, is ervoor gekozen het artikel in het geheel opnieuw vast te stellen.

In het eerste lid, onderdeel b, is het nieuwe aanvraagtijdvak voor de tweede tranche geregeld. In onderdeel a is het aanvraagtijdvak voor de eerste tranche nog steeds opgenomen. Daar is voor gekozen om de meerjarigheid van de lokale aanpak in de regeling weer te geven en omdat een aantal versoepelingen in de regeling ook met terugwerkende kracht van toepassing worden op de specifieke uitkeringen die verstrekt zijn tijdens de eerste tranche.

In het tweede lid, onderdeel b, is naast het bestaande vereiste dat een aantal woningen moet worden opgegeven in de aanvraag, hetgeen rechtstreeks samenhangt met een voor die gemeente beschikbaar budget per woning uit de betreffende bijlage (I, II, of III), een zin toegevoegd waarin is geregeld dat woningen waaraan reeds isolatiemaatregelen op basis van de regeling zijn getroffen, niet nog een keer meegenomen kunnen worden in een aanvraag. Dit neemt niet weg dat er wel opnieuw budget van latere tranches aan dezelfde woning kan worden besteed, de woning kan echter niet nogmaals meetellen in het aantal woningen dat de gemeente dient te isoleren.

Het nieuwe derde lid regelt een uitzondering op een aantal aanvraaggegevens voor een aanvraag als bedoeld in artikel 3, derde lid. Dat betreft een aanvraag voor het budget dat gebonden is aan doe-het-zelf maatregelen. Voor een aanvraag voor dit budget hoeft geen aantal woningen opgegeven te worden en ook niet de hoogte van het aangevraagde bedrag. De hoogte van het aangevraagde bedrag staat immers vast, dat is altijd het totaal beschikbare bedrag. Er hoeft voor dit budget geen aantal woningen geïsoleerd te worden, daarom hoeft ook geen aantal te worden opgegeven.

Onderdeel E

In Artikel 4a wordt een technische wijziging toegepast om de verwijzing naar artikel 3 kloppend te houden na het opdelen van artikel 3 in meerdere artikelleden.

Onderdeel F

Artikel 5 regelt de wijze van betaling en inhoud van de uitkeringsbeschikking. Dit artikel wordt opnieuw vastgesteld, waarbij de regeling van deze onderwerpen met betrekking tot de eerste tranche vervalt en die voor de tweede tranche wordt geregeld.

Op de overige plaatsen in de regeling is ervoor gekozen om de regeling met betrekking tot de eerste tranche te behouden, in verband met de terugwerkende kracht die aan de versoepeling van sommige voorwaarden van toepassing is op de eerste tranche. Op deze wijze is de eerste tranche nog zichtbaar in de lopende regeling, en is de meerjarigheid van de lokale aanpak ook zichtbaar in de actuele regeling.

In dit artikel is er echter voor gekozen om de bepalingen met betrekking tot de eerste tranche te laten vervallen, ten behoeve van duidelijkheid van de regeling, hetgeen mogelijk is omdat de betalingen met betrekking tot de eerste tranche zijn afgehandeld en de bepalingen daarom materieel zijn uitgewerkt. Om dezelfde reden is ook bijlage III komen te vervallen, terwijl bijlagen I en II in stand worden gehouden.

Met betrekking tot andere bepalingen met betrekking tot de eerste tranche is er ook sprake van dat deze materieel zijn uitgewerkt, zoals de bepaling met het regelen van het aanvraagtijdvak voor de eerste tranche in artikel 4, eerste lid, onderdeel a, maar die is behouden om blijk te geven van de meerjarigheid in de regeling en een duidelijke koppeling met de voorwaarden die met terugwerkende kracht ook worden toegepast op de eerste tranche.

Onderdeel G

Artikel 6 regelt de verplichtingen die verbonden zijn aan de besteding van de specifieke uitkering. Als hier niet aan voldaan is kan (een deel van) de specifieke uitkering door de minister worden teruggevorderd.

Het eerste lid, onderdeel a, bevat de verplichting om energiebesparende isolatiemaatregelen te treffen in het aantal slecht geïsoleerde woningen dat de gemeente heeft opgegeven in de aanvraag. Dit criterium is uitgebreid met subonderdelen 1° en 2°.

In subonderdeel 1° is bepaald dat voor dit criterium enkel energiebesparende isolatiemaatregelen meetellen, die voldoen aan de minimale vierkante metereisen isolatie die gelden op grond van de ISDE of de SVVE.

In subonderdeel 2° is een uitzondering daarop geregeld voor 10% van de woningen die de gemeente heeft opgegeven in de aanvraag. 10% van die woningen hoeft dus niet te voldoen aan de minimale vierkante metereisen isolatie. Deze ruimte wordt geboden (ook met terugwerkende kracht voor de eerste tranche) zodat gemeenten bepaalde kleine woningen ook mee kunnen nemen in de aanpak die niet aan die eisen kunnen voldoen. Zie hierover ook paragrafen 3.3.2 en paragraaf 3.4 van het algemeen deel van de toelichting.

Onderdeel c is uitgebreid met de uiterlijke termijn van afronding van de activiteiten en de uiterlijke bestedingstermijn voor middelen van de tweede tranche, voor beide geldt 31 december 2026 als uiterlijke bestedingstermijn. Deze termijn kan bij opgelopen vertraging wegens onvoorziene omstandigheden op gemotiveerd verzoek van het collega tweemaal met ten hoogste één jaar verlengd worden (dat is geregeld in het tweede lid, onderdeel b).

In het eerste lid, onderdeel d, is met betrekking tot het voor doe-het-zelf geormerkte budget (het budget opgenomen in de laatste kolom van bijlage III) bepaald geldt dat dat budget volledig aan doe-het-zelf moet worden besteed, dat wil zeggen energiebesparende isolatiemaatregelen door doe-het-zelvers maar ook activiteiten als bedoeld in artikel 2, derde lid (zoals ondersteuning vanuit de gemeente) die gericht zijn op het tot stand brengen van die doe-het-zelf maatregelen.

Onderdeel H

In onderdeel H wordt het opschrift van bijlage I technisch gewijzigd, waarbij "artikel 3" vervangen wordt door "artikel 3, eerste lid" om deze verwijzing weer kloppend te krijgen nu in deze wijzigingsregeling artikel 3 wordt opgedeeld in meerdere artikelliden.

Onderdeel I

In onderdeel I wordt in bijlage III van de regeling de tabel opgenomen met de budgetten voor de tweede tranche. De voormalige bijlage III bevatte een overzicht van gemeenten waarvoor een uitzondering op het geregelde uitbetalingsmoment van de specifieke uitkeringen uit tranche één werd gemaakt. Het is niet noodzakelijk die bijlage te behouden, zie daarvoor ook de artikelsgewijze toelichting bij onderdeel F. Daarom kan deze bijlage vervallen en komt de bijlage met budgetten voor de tweede tranche daarvoor in de plaats, als nieuwe bijlage III.

Artikel II

Deze regeling treedt in werking met ingang van de dag na plaatsing in de Staatscourant. Er hoeft geen rekening te worden gehouden met de vaste verandermomenten of een minimale invoeringstermijn, omdat de gemeenten niet meedingen om hetzelfde budget. Er zitten schotten tussen, elke gemeente heeft een op grond van objectieve verdeelsleutels bepaald eigen budget. Er Het aanvraagtijdvak is lang genoeg geopend dat de gemeenten de tijd hebben een aanvraag in te dienen, daar is dus ook geen invoeringstermijn voor nodig.

Er wordt terugwerkende kracht verleend aan de onderdelen A, B en G tot en met 1 maart 2023. Dat betreft de datum van inwerkingtreding van de oorspronkelijke regeling voor tranche één. Deze onderdelen bevatten voorwaarden die met terugwerkende kracht ook voor de specifieke uitkeringen van tranche één gaan gelden:

- Onderdeel A bevat de definitie van slecht geïsoleerde woning. Met terugwerkende kracht gaat gelden dat voor gemengde verenigingen een aangepaste definitie wordt gehanteerd, zodat voor gemeenten een belangrijk obstakel wordt weggenomen waardoor ook woningen van gemengde verenigingen kunnen meetellen in de verantwoording onder de verplichting van artikel 6, eerste lid. Zie hierover ook paragraaf 3.2 van het algemeen deel van de toelichting.
- Onderdeel B bevat de specificering dat gemeenten zich mogen richten op doe-het-zelf maatregelen en daarbij geen minimale oppervlakte eisen isolatie in acht hoeven nemen (maar nogmaals: om mee te kunnen tellen onder de verplichting van artikel 6, eerste lid, is het wél relevant dat het minimum oppervlakte wordt gehaald, met uitzondering van de 10% vrije ruimte).
- Onderdeel G bevat de nadere specificering van de verplichting van het isoleren van het aantal woningen dat een gemeente heeft opgegeven bij de aanvraag. Voor dat aantal geldt weliswaar dat er aan de minimale vierkante metereisen isolatie moet worden voldaan, maar er is een uitzondering gemaakt voor 10% van het opgegeven aantal, zodat ook kleine woningen kunnen worden meegenomen in de aanpak. Zie hierover ook paragrafen 3.3.2 en 3.4 van het algemeen deel van de toelichting.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Hugo de Jonge